

Dostosowanie wymagań edukacyjnych do potrzeb i możliwości uczniów

A. Informacje ogólne

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. 2017 poz. 1578) oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017 poz. 1591) , nauczyciel jest obowiązany, na podstawie opinii publicznej poradni pedagogiczno – psychologicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej lub na podstawie opinii niepublicznej poradni psychologiczno – pedagogicznej, w tym niepublicznej poradni specjalistycznej jak również na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego albo nauczania indywidualnego, dostosować wymagania edukacyjne, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.

I. Obszary dostosowania obejmują:

1. Warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy, środki dydaktyczne;
2. Zewnętrzna organizację nauczania (np. posadzenie ucznia słabosłyszącego w pierwszej ławce);
3. Warunki sprawdzania wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania, kryteria oceniania).

II. Dostosowanie wymagań (wg prof. M. Bogdanowicz):

- a. Powinno dotyczyć głównie form i metod pracy z uczniem, zdecydowanie rzadziej treści nauczania,
- b. Nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżenie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną,
- c. Nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych,
- d. Nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego.

Stwierdzenie dysfunkcji nie zwalnia uczniów z obowiązków szkolnych. Przeciwnie: uczeń taki powinien wykazać się samodzielną pracą, wykonywać dodatkowe zadania i ćwiczenia, zalecane specjalnie dla niego, które pomogą mu w przewyciężeniu trudności. W przepisach jest mowa o dostosowaniu wymagań do możliwości psychofizycznych ucznia, a nie o ich obniżeniu.

B. Dostosowanie wymagań edukacyjnych w praktyce

1. Uczniowie o inteligencji niższej niż przeciętna:

W przypadku tych dzieci konieczne jest dostosowanie zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań. Nie kwalifikują się do szkoły specjalnej dla upośledzonych umysłowo, a program szkoły ogólnodostępnej jest dla nich trudny, a przede wszystkim zbyt szybko realizowany. Najistotniejszą zasadą pracy jest tu zasada indywidualizacji skupiająca się na mocnych stronach dziecka oraz korygowaniu sprawności zaburzonych, ale również ona nie może być stosowana w nadmiarze. W zasadzie tylko w tej grupie uczniów możemy mówić o obniżeniu wymagań pamiętając jednak, że obniżenie nie może zejść poniżej podstawy programowej.

Ogólne wymagania co do form:

- a. Omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności;*
- b. Pozostawianie więcej czasu na utrwalenie materiału;*
- c. Podawanie poleceń w prostszej formie;*
- d. Unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć;*
- e. Częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu;*
- f. Unikanie pytań problemowych, przekrojowych;*
- g. Wolniejsze tempo pracy;*
- h. Szerokie zasady poglądowości;*
- i. Odrębne instruowanie;*
- j. Modyfikowanie pracy domowej - ilości głównie.*

Dostosowanie wymagań na poszczególnych przedmiotach:

JĘZYK POLSKI, RELIGIA, ETYKA

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Słabe oceny pomimo starań i wysiłków ucznia;</i>• <i>Trudności w czytaniu i pisaniu (trudności z kojarzeniem określonych dźwięków – głosek, z odpowiadającymi im sylabami – literami);</i>• <i>Trudności z rozumieniem czytanych treści;</i>• <i>Trudności w samodzielnym wypowiedaniu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym, abstrakcyjnym;</i>• <i>Niski poziom rozwoju słowno – pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju);</i>• <i>Ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych;</i>• <i>Słabsza sprawność manualna (rysunki, pismo mają niski poziom graficzny);</i>• <i>Duże problemy z przywołaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna);</i>• <i>Trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Zmniejszenie ilości, obszerności i stopnia trudności zadań;</i>• <i>Dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytanie;</i>• <i>Wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie lektury;</i>• <i>Wprowadzanie dodatkowych środków dydaktycznych np. ilustracji, planów, schematów wypowiedzi pisemnych;</i>• <i>Odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego;</i>• <i>Wykorzystywanie wypowiedzi pisemnych o charakterze praktycznym;</i>• <i>Wykorzystywanie tekstów uwzględniających zainteresowania uczniów;</i>• <i>Formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustracje, przykłady;</i>• <i>Częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień;</i>• <i>Zajęcia w ramach zespołu dydaktyczno – wyrównawczego;</i>• <i>Należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac</i>

długich tekstach;

- *Wole tempo procesów myślowych i działania.*

wykonywanych na lekcjach;

- *Dyktanda przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie;*
- *Zwiększenie ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.*

JĘZYKI OBCE

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trudności z prawidłową wymową;</i>• <i>Trudności w zapamiętywaniu i/lub odtwarzaniu treści, słówek, zdań;</i>• <i>Trudności w swobodnym wypowiedzianiu się na określony temat;</i>• <i>Trudności w poprawnym czytaniu i pisaniu;</i>• <i>Trudności z zastosowaniem słownictwa w praktyce;</i>• <i>Problemy z gramatyką.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Zmniejszanie ilości słówek do zapamiętania;</i>• <i>Pozostawianie większej ilości czasu na ich przyswojenie;</i>• <i>Odpytywanie po uprzedzeniu, kiedy i dokładnie z jakiej partii materiału uczeń będzie pytany;</i>• <i>Wymagania w wypowiedzianiu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań;</i>• <i>Zwiększenie ilości doświadczeń sytuacji komunikowania się w praktycznym zastosowaniu;</i>• <i>Stosowanie wielozmysłowego poznawania treści.</i>

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trudności z wykonywaniem złożonych działań;</i>• <i>Trudności z pamięciowym przyswajaniem i/lub odtwarzaniem wyuczonych treści (np. tabliczka mnożenia, skomplikowane wzory, układy równań);</i>• <i>Problemy ze zrozumieniem treści zadania;</i>• <i>Trudności w nauczaniu się obsługi kalkulatora;</i>• <i>Trudności z myśleniem przyczynowo - skutkowym;</i>• <i>Potrzeba większej ilości czasu na zrozumienie i wykonanie zadania.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Częste odwoływanie się do konkretnych przykładów (np. graficzne przedstawianie treści zadań, szerokie zastosowanie poglądowości);</i>• <i>Omawianie niewielkiej partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej);</i>• <i>Podawanie poleceń w prostszej formie (dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe);</i>• <i>Realizowanie zajęć praktycznych w terenie np. przy stosowaniu narzędzi pomiarowych;</i>• <i>Stosowanie pokazów lub prowadzenie własnych doświadczeń i obserwacji przez ucznia;</i>• <i>Wydłużenie czasu na wykonanie zadania;</i>• <i>Podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielenia pomocy, dodatkowych wyjaśnień, mobilizowania wysiłku i ukończenia zadania;</i>• <i>Zadawanie do domu tylko tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać;</i>• <i>Umożliwienie korzystania z liczydeł, kalkulatora;</i>

	• <i>Zwiększenie ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału.</i>

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, PRZYRODA, HISTORIA

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trudności w selekcji i wybraniu najważniejszych treści z danego tematu;</i>• <i>Problem z zapamiętywaniem dat, nazwisk, nazw własnych;</i>• <i>Brak umiejętności przekrojowego wiązania faktów i informacji;</i>• <i>Trudności z myśleniem przyczynowo - skutkowym</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Wpisanie kilku podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu poprosić o udzielenie na nie odpowiedzi, podobnie postępować przy powtórkach);</i>• <i>Skupianie się na najistotniejszych treściach, ważnych praktycznie;</i>• <i>Pozostawianie większej ilości czasu na przygotowanie się z danego materiału, dzielenie go na małe części, wyznaczenie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie;</i>• <i>Stosowanie pokazu lub prowadzenie własnych doświadczeń i obserwacji przez ucznia;</i>• <i>Stosowanie rozbudowanego materiału graficznego.</i>

MUZYKA, PLASTYKA, TECHNIKA, WYCHOWANIE FIZYCZNE

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Niezborność ruchowa i trudności w wykonywaniu niektórych ćwiczeń (problem w posługiwaniu się „myszką” komputera);</i>• <i>Wolne tempo działania lub zbyt szybkie, ale niestaranne;</i>• <i>Trudności w rozumieniu zasad i reguł różnych gier;</i>• <i>Obniżony poziom prac plastycznych i technicznych, słaba własna inwencja twórcza, wyobraźnia;</i> • <i>Trudności w zapisywaniu i odczytywaniu nut;</i>• <i>Brak umiejętności odtwarzania melodii poznawanych utworów.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Zapewnienie możliwości większej ilości ćwiczeń w celu opanowania danej sprawności. W razie potrzeby zwolnienie z wykonywania ćwiczenia przerastającego możliwości ruchowe ucznia;</i>• <i>Wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad i reguł gier sportowych;</i>• <i>Przypominanie tematu pracy plastycznej lub technicznej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie działania;</i>• <i>Pozwolenie na korzystanie ze śpiewników, wzorów, zapisów nutowych;</i>• <i>Liberalne ocenianie wytworów artystycznych ucznia;</i>• <i>Stwarzanie możliwości obserwowania przykładowych rozwiązań oraz okazji do pracy w grupie;</i>• <i>Umożliwienie zastępowania jednych predyspozycji innymi, np. zamiast śpiewu piosenki wyrecytowanie słów;</i>• <i>W ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonywanie zadania, niż ostateczny efekt pracy oraz na wykonywanie czynności zgodnie z poleceniem.</i>

2. Uczniowie słabowidzacy:

U takich uczniów niepełnosprawność w zakresie widzenia oznacza osłabienie wzroku, które nawet przy użyciu szkieł korekcyjnych wpływa negatywnie na ich osiągnięcia szkolne.

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trudności typu dyslektycznego w czytaniu i pisaniu: mylenie liter o podobnym kształcie; mylenie wyrazów o podobnym strukturze; przestawianie liter; nieprawidłowa technika czytania; wolniejsze tempo czytania związane z problemami w spostrzeganiu całego wyrazu, zdania; możliwe trudności w pisaniu z uwagi na obniżoną sprawność spostrzegania i zakłóconą koordynację wzrokowo – ruchową: przestawianie, mylenie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, złe rozplanowanie strony w zeszycie;</i>• <i>Brak rozumienia czytanego tekstu w całości;</i>• <i>Szybka męczliwość ze względu na wykorzystywanie głównie słuchu w odbiorze informacji;</i>• <i>Trudności w np. odczytywaniu map, tworzeniu rysunków przestrzennych;</i>• <i>Trudności w spostrzeganiu przestrzeni, problemy w orientowaniu</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Właściwe umiejscowienie ucznia w klasie (zapobiegające odblaskowi pojawiającemu się od okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność); w szczególnych przypadkach umożliwienie pracy przy jednoosobowym stoliku z regulowanym pulpitem;</i>• <i>Udostępnienie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej; stosowanie kontrastowych kolorów;</i>• <i>Umożliwienie pisania w zeszytach o różnych formatach;</i>• <i>Podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska;</i>• <i>Wprowadzanie poznawania wielozmysłowego - wykorzystywanie np. możliwości manipulacji przedmiotami (poznawanie przez dotyk);</i>• <i>Wydłużenie czasu na wykonanie określonych zadań. Zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka związaną ze zużywaniem większej energii na interpretację informacji</i>

się w otoczeniu;

- *Zmniejszenie precyzji wykonywania różnych czynności, wolniejsze tempo działania;*
- *Brak możliwości wykonywania pewnych ćwiczeń fizycznych;*
- *Trudności w rozpoznawaniu przedmiotów, gdy znajdują się w innych okolicznościach.*

uzyskanych drogą wzrokową;

- *Umożliwienie korzystania z nośników z nagranyimi lekturami szkolnymi; mówiących słowników; dyktafonów; programów powiększających znaki na ekranie komputera;*
- *W geometrii należy wprowadzić uproszczone konstrukcje z ograniczoną do konieczności liczbą linii pomocniczych oraz konstrukcje wykonywać na większym formacie papieru;*
- *Dokładne opisywanie i wyjaśnianie nowych pojęć*
- *Wykorzystywanie odpowiedniego sprzętu, np. lupy, lornetki, komputer;*
- *Stosowanie zmienności rodzaju zajęć (zadania silnie angażujące wzrok powinny być prowadzone na zmianę z innymi)*
- *Częste zadawanie pytania „co widzisz ?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności spostrzeżeń wzrokowych;*
- *Zachowanie stałego porządku w otoczeniu i informowanie ucznia o każdej zmianie;*
- *Przestrzeganie zaleceń okulistycznych związanych z wykonywaniem pewnych ćwiczeń fizycznych; prezentacja*

	<i>ćwiczeń blisko ucznia.</i>
--	-------------------------------

3. Uczniowie słabosłyszacy:

Uczeń słabo słyszający ma pozostałości słuchu wystarczające do skutecznego odbierania informacji językowych za pomocą słuchu, najczęściej przy użyciu aparatu słuchowego.

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none"><i>Dziecko sprawia wrażenie nie uważającego lub śniącego na jawie, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela;</i><i>Ograniczone możliwości koncentracji na bodźcach słuchowych;</i><i>Występują trudności w angażowaniu się w działania klasowe, obawa porażki, kłopot z rozumieniem;</i><i>Niewłaściwe reagowanie w sytuacjach zabawowych (nie rozumie zasad gry lub intencji innych osób);</i><i>Nietypowe reagowanie na ustne instrukcje, trudności w kontrolowaniu emocji;</i><i>Zaburzenia mowy, mały zasób słów i pojęć;</i><i>Trudności w czytaniu;</i><i>Mylenie w pisowni głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, brak różnicowania głosek z trzech szeregów s-z-c-dz, sz-ż-cz-dź, ś-ź-ć-dź (np. zamiast „z” dziecko może napisać każdą inną literę: s, ż, sz)</i><i>Zamiana i gubienie liter, pomijanie części wyrazów, mylenie</i>	<ul style="list-style-type: none"><i>Zapewnienie miejsca dla dziecka w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1,5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić dziecku odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi;</i><i>Nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka z twarzą zwróconą w jego stronę- nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust;</i><i>Należy mówić do dziecka wyraźnie, używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji;</i><i>Trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy;</i>

- *końcówek- co powoduje zmianę treści znaczenia wyrazów, czasem pisanie bezsensownych zlepek liter – w przypadku niezrozumienia ich znaczenia,*
- *Duże trudności sprawia dziecku poprawna pisownia ortograficzna, opanowanie gramatyki, składni i ćwiczenia stylistyczne,*
- *Trudności w samodzielnym czytaniu i zrozumieniu treści obszernych lektur szkolnych;*
- *Trudności z percepcją muzyki;*
- *Niska umiejętność rozpoznawania znaczeń dosłownych i niedosłownych oraz posługiwania się językowymi środkami stylistycznymi;*
- *Trudności w dostrzeganiu i analizowaniu łańcuchów powiązań przyczynowo-skutkowych i czasowo-przestrzennych;*
- *Trudności w ustnym formułowaniu wypowiedzi oraz trwałym zapamiętywaniu treści;*
- *Trudności w rozwiązywaniu zadań, do których niezbędne jest sprawne posługiwanie się systemem pojęć abstrakcyjnych (problemy w językowym przetwarzaniu informacji).*

- *Należy upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są zrozumiałe dla ucznia. Zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, formułować polecenia używając prostego słownictwa.*
- *Należy zwrócić uwagę na fakt, że uczeń słabo słyszący słuchając nauczyciela musi obserwować jego twarz, dlatego może mieć trudność z jednoczesnym wykonywaniem kilku czynności np. pisanem i słuchaniem lub słuchaniem i jednoczesnym wyszukiwaniem tekstu w podręczniku;*
- *Podczas lekcji wskazane jest używanie pomocy wizualnych. Należy zapisywać na tablicy nowe ważne wyrażenia, daty, słowa kluczowe dla tematu, używać wykresów itp*
- *Wskazane byłoby przygotowanie planu pracy na danej lekcji na piśmie zawierającego opis poruszanych zagadnień;*
- *Podczas lekcji nauczyciel powinien zwracać się do ucznia z krótkimi pytaniami aby się upewniać czy uczeń nadąża za tokiem lekcji;*
- *Dla uczniów z zaburzonym słuchem najtrudniejszą formą pisania jest pisanie ze słuchu, dlatego należy stosować tę formę rzadko, można zastąpić tę formę przepisywaniem zdań z uzupełnianiem „luk” lub układaniem zdań z rozsypanki*

	<p>wyrazowej, lub notatki z rozsypanki zdaniowej;</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Oceniając prace pisemne nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu. Wskazane byłoby ocenianie opisowe, dające dziecku wskazówki do sposobu poprawienia błędów;</i>• <i>Przy ocenianiu osiągnięć ucznia niedosłyszającego należy szczególnie docenić wkład pracy, aktywność, systematyczność, dokładność; sprawdzać wiadomości z mniejszej partii materiału;</i>• <i>Analiza tekstów źródłowych powinna odbywać się pod kierunkiem nauczyciela;</i>• <i>Wzbudzanie zainteresowania problematyką życia społecznego, wzbogacanie zasobu pojęć;</i>• <i>Rozwijanie umiejętności samodzielnego dokonywania obserwacji otoczenia i formułowania wniosków dotyczących zachodzących w nim procesów;</i>• <i>Na języku obcym nie należy przy ocenianiu brać pod uwagę płynności i poprawności wymowy oraz poprawności gramatycznej i stylistycznej;</i>• <i>Wykorzystywanie w pracy z uczniem tablic interaktywnych, komputera; umożliwienie korzystania z dyktafonu.</i>
--	---

4. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki , dysortografią lub dysleksją

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	OGÓLNE SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<p>A. <i>Specyficzne trudności w uczeniu się matematyki spowodowane brakiem osiągnięcia dojrzałości do uczenia się matematyki; trudności w liczeniu, przedstawianie kolejności cyfr w liczbie co powoduje błędny zapis; brak odpowiednio wykształconego rozumowania operacyjnego przyczynia się do braku rozumienia matematycznego sensu zadań i dostrzegania zależności między liczbami.</i></p>	<ul style="list-style-type: none">• <i>W młodszym wieku szkolnym podstawą jest stosowanie metod wspomagających rozwijanie się rozumowania operacyjnego i praca na konkretach poprzez wspólne z dzieckiem układanie i rozwiązywanie zadań;</i>• <i>Podmiotowe traktowanie ucznia dzięki wykorzystaniu konstruktywistycznych sposobów nauczania (opartych na samodzielnej pracy ucznia), gdzie nauczyciel dyskutuje z uczniami o ich wątpliwościach i przemyśleniach;</i>• <i>Pozwalanie uczniowi na korzystanie z kalkulatora;</i>• <i>Ocenianie przede wszystkim toku rozumienia , a nie technicznej strony liczenia oraz wkładu pracy i motywacji do pokonywania trudności;</i>• <i>Wzmacniamy pozytywnie, nie krytykujemy.</i>

B. Dysgrafia: brzydkie, nieczytelne pismo.

- *Wymagania merytoryczne przy ocenianiu prac pisemnych powinny być takie same jak ogólnie przyjęte dla innych uczniów, natomiast sprawdzanie prac powinno być niekonwencjonalne np. uczeń odczytuje nauczycielowi pracę;*
- *Sprawdzając wiedzę ucznia odpytujemy go ustnie;*
- *Podczas pracy na lekcji uczeń może korzystać z komputera;*
- *Wprowadzamy lub pozwalamy na stosowanie pisma technicznego;*
- *Nie bierzemy pod uwagę w ocenie pracy pisemnej czy zeszytów i innych prac uczniów strony graficznej, jeśli nie wpływa ona na całkowity brak możliwości odczytania tekstu;*
- *Pozwalamy na używanie dyktafonu w przypadku np. długiego wykładu, z którego uczeń ma zrobić notatkę;*
- *Pozwalamy na wykonywanie dłuższych prac pisemnych domowych na komputerze i prezentację pracy wydrukowanej;*
- *Wzmacniamy pozytywnie, nie krytykujemy.*

C. Dysortografia: trudności z poprawną pisownią pod względem fonetycznym, interpunkcyjnym i ortograficznym.

- *Zamiast klasycznych dyktand stosujemy sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów lub teksty z „luką”;*
- *Oceniając prace pisemnie odrębnie oceniamy zawartość merytoryczną;*
- *W żadnym wypadku nie zwalniamy ucznia z nauki zasad ortografii i gramatyki;*
- *Ustalamy odrębną skalę ocen za błędy ortograficzne lub stronę ortograficzną oceniamy oddzielnie pod warunkiem, że uczeń wykazuje się dodatkową pracą na zajęciach terapeutycznych lub w domu;*
- *Pozwalamy na korzystanie ze słowników ortograficznych na lekcjach i sprawdzianach;*
- *Wzmacniamy pozytywnie, nie krytykujemy.*

D. Dysleksja: trudności w czytaniu przekładające się często na problemy ze zrozumieniem treści.

- Z czytania odpytujemy dziecko na osobności, nie ponaglamy, nie zawstydzamy;
- Nie zadajemy do domu obszernych tekstów do przeczytania, ograniczamy czytanie obszernych lektur do istotnych rozdziałów;
- Pozwalamy na korzystanie z książki mówionej lub wersji sfilmowanych lektur szkolnych;
- Często dyskretnie kontrolujemy podczas lekcji i sprawdzianów stopień zrozumienia przeczytanych przez ucznia poleceń;
- Zmniejszamy ilość zadań do wykonania lub wydłużamy czas pracy;
- Podczas lekcji ograniczamy teksty do czytania i pisania do niezbędnych lub dajemy dziecku gotową notatkę do wklejenia zawierającą najistotniejsze zagadnienia;
- Przygotowujemy karty pracy lub teksty zapisane większą czcionką niż w podręczniku.

***Dostosowanie wymagań na poszczególnych przedmiotach:
JĘZYK POLSKI I INNE PRZEDMIOTY - RELIGIA, ETYKA***

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SZCZEGÓŁOWE SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Trudności w opanowaniu techniki czytania (głoskowanie, sylabizowanie, przekręcanie wyrazów, wolne tempo itp.);</i> • <i>Niepełne rozumienie treści tekstów i poleceń;</i> • <i>Niechęć do czytania, zwłaszcza dłuższych tekstów;</i> • <i>Uboższe słownictwo;</i> • <i>Trudności w pisaniu szczególnie ze słuchu, mylenie np. głosek z-s, d-t, k-g;</i> • <i>Trudności z zapamiętywaniem liter alfabetu, mylenie podobnych liter np. l-t-l, d-b-g-p;</i> • <i>Opuszczanie drobnych elementów graficznych liter : kropki, kreski;</i> • <i>Błędy w zapisywaniu zmiękczeń;</i> • <i>Błędy w zapisywaniu głosek nosowych;</i> • <i>Opuszczanie, dodawanie, przestawianie liter i sylab;</i> • <i>Błędy gramatyczne w wypowiedziach ustnych i pisemnych;</i> • <i>Błędy w przepisywaniu i pisaniu z pamięci;</i> • <i>Nieprawidłowe trzymanie przyborów;</i> • <i>Wolne tempo pisania, męczliwość ręki;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wskazane jest stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami. Pozwala to uczniowi na skoncentrowanie się na tematyce a nie poprawności pisania;</i> • <i>Sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się ustnie, często i dotyczyć krótkich partii materiału; podczas oceny wypowiedzi słownych brać pod uwagę zawartość treściową, a nie samo słownictwo;</i> • <i>Nie należy wymagać, aby uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst. Można wskazać wybrany fragment tekstu do przygotowania w domu i na nim sprawdzać technikę czytania;</i> • <i>Nie wymagać odpowiadania przy tablicy-uczeń może odpowiadać ze swojego miejsca;</i> • <i>Należy dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianu, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu;</i> • <i>W miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów;</i> • <i>Czytanie lektur szkolnych i innych długich opracowań</i>

- *Niekształtne litery, nieprawidłowe łączenie, obniżona czytelność pisma;*
- *Nieumiejętność zagospodarowania przestrzeni kartki;*
- *Trudności w formułowaniu wypowiedzi na określony temat;*
- *Trudności w korzystaniu z wykładów, zapamiętywaniu i rozumieniu złożonych poleceń i instrukcji;*
- *Niski poziom pamięci.*

- *rozłożyć w czasie, pozwolić na korzystanie z książek „mówionych”;*
- *Uwzględniać trudności w rozumieniu tekstu, szczególnie podczas pracy samodzielnej z tekstem, dawać więcej czasu, instruować, zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu;*
- *Częściej sprawdzać zeszyty ucznia, ustalać sposób poprawy błędów, oceniać poprawność i sposób wykonania pracy;*
- *Naukę wiersza rozłożyć na fragmenty i pozwolić na zaliczanie częściami;*
- *Przed dyktandem podać trudniejsze wyrazy, a nawet wybrane zdania do przygotowania, można przygotować tekst z lukami;*
- *Zachęcać do wykorzystywania na lekcji, podczas sprawdzianów czy dyktand słowników ortograficznych;*
- *Dyktanda sprawdzające można organizować indywidualnie, błędów nie omawiać przy całej klasie;*
- *W przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych należy uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie); pozwalać na tworzenie notatek nieliniarnych;*

- *Pomagać w doborze argumentów, jak również wyrażen i zwrotów;*
- *Nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach;*
- *Podawać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wywodu, treść, styl, kompozycja);*
- *Pozwalać na wykonywanie prac na komputerze oraz korzystanie z dyktafonu podczas wykładu nauczyciela, z którego uczeń ma wykonać notatkę;*
- *Sprawdzać czy uczeń skończył notatkę, w razie potrzeby skracać długość notatki; w szczególnych przypadkach podawać uczniowi zapisane przez nauczyciela najważniejsze informacje z lekcji;*
- *Usprawniać zaburzone funkcje – monitorować uczestniczenie ucznia w zajęciach korekcyjno – kompensacyjnych i od dodatkowej pracy uzależniać sposób oceny ucznia, a także wzmacniać pozytywnie dodatkowy wkład pracy ucznia;*
- *Zachęcać i wprowadzać na lekcjach wielozmysłowe poznawanie zapisu trudnych wyrazów, np. przez wykonywanie prac plastycznych;*
- *Stosować gry, zabawy edukacyjne i techniki szybkiego zapamiętywania w celu skuteczniejszego przyswajania*

przez uczniów treści np. lektur lub zasad ortograficznych;

- *Stosować kolory np. przy utrwalaniu trudności ortograficznych;*
- *Pozwalać na stosowanie zeszytów o różnej wielkości oraz wspomagać rozplanowanie treści na kartce;*
- *Przy ustalaniu ogólnej oceny z przedmiotu uwzględniać zdolność logicznego myślenia, wnioskowania, abstrahowania;*
- *Wykorzystywać mocne strony ucznia w celu kompensowania braków;*

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SZCZEGÓŁOWE SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Nieprawidłowe odczytywanie treści zadań tekstowych;</i>• <i>Niepełne rozumienie treści zadań , poleceń;</i>• <i>Trudności z wykonaniem działań w pamięci;</i>• <i>Problemy z zapamiętaniem tabliczki mnożenia, reguł, definicji;</i>• <i>Problemy z zapamiętywaniem terminologii: nazw, symboli pierwiastków, związków chemicznych;</i>• <i>Nieprawidłowe zapisywanie łańcuchów reakcji chemicznych;</i>• <i>Niski poziom graficzny wykresów, rysunków;</i>• <i>Błędne zapisywanie i odczytywanie liczb wielocyfrowych, z wieloma miejscami po przecinku;</i>• <i>Przestawianie cyfr np.96-69 (stąd błędy w obliczeniach mimo prawidłowego rozumowania);</i>• <i>Nieprawidłowa organizacja zapisów działań matematycznych, przekształcania wzorów;</i>• <i>Mylenie znaków działań, odwrotne zapisywanie znaków nierówności;</i>• <i>Nieprawidłowe wykonywanie wykresów funkcji;</i>• <i>Trudności z zadaniami angażującymi wyobraźnię przestrzenną w geometrii.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Systematyczne przypominanie i utrwalanie tabliczki mnożenia, definicji, reguł, wzorów;</i>• <i>W trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać czy uczeń przeczytał treść zadania i prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielić dodatkowych wskazówek;</i>• <i>W czasie sprawdzianu zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań lub ograniczyć liczbę zadań;</i>• <i>Nie przyspieszać tempa rozwiązywania zadań;</i>• <i>Oceniać tok rozumowania, nawet gdyby wynik zadania był błędny;</i>• <i>Oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choć strategia rozwiązania jest niejasna, poprosić ucznia o wyjaśnienie. Uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania w sposób niekonwencjonalny;</i>• <i>Tam gdzie jest to możliwe pozwolić korzystać z tablic wzorów lub kalkulatora;</i>• <i>W nauce geometrii dać uczniowi czas na ułożenie w wyobraźni zmian przestrzennych;</i>• <i>Naukę prowadzić z wykorzystywaniem jak najczęściej metody</i>

poglądowej, badawczej;

- *Nie wywoływać ucznia do tablicy jeśli sam nie wyraża chęci takiej odpowiedzi;*
- *Wprowadzać kolory, symbole, które ułatwią zapamiętywanie (np. liczby dodatnie i ujemne);*
- *Materiał sprawiający trudności dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje.*

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SZCZEGÓŁOWE SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trudności w zapamiętywaniu nazw geograficznych, terminów biologicznych, nazw historycznych, nazwisk;</i>• <i>Zła orientacja w czasie (chronologia, daty);</i>• <i>Mylenie dat z powodu przestawiania cyfr w zapisie;</i>• <i>Trudności w czytaniu i rysowaniu map geograficznych i historycznych;</i> • <i>Trudności ze wskazywaniem kierunków na mapie i w przestrzeni, obliczanie stref czasowych, położenia geograficznego, kąta padania słońca itp.;</i> • <i>Problem z organizacją przestrzenną schematów i rysunków.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>W czasie odpowiedzi ustnych uwzględniając trudności w zapamiętywaniu nazw, dat i nazwisk, dyskretnie wspomagać, naprowadzać, dawać więcej czasu na wydobycie z pamięci nazw i terminów;</i> • <i>Częściej powtarzać i utrzymywać materiał;</i>• <i>Upewniać się czy uczeń rozumie polecenia do wykonania samodzielnie;</i>• <i>Podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie;</i>• <i>Wprowadzać w nauczanie metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania;</i>• <i>Stosować metody poszukujące, badawcze, obserwacyjne; organizować zajęcia w terenie;</i>• <i>Zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia;</i>

	• <i>Zmniejszać ilość zadań lub wydłużać czas na sprawdzianie, kartkówce;</i>• <i>Nie wywoływać ucznia do tablicy, mapy jeśli sam nie wyraża chęci takiej odpowiedzi;</i>• <i>Łagodniej oceniać wykresy, mapy, rysunki.</i>

MUZYKA, PLASTYKA, WYCHOWANIE FIZYCZNE, TECHNIKA

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SZCZEGÓŁOWE SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trudności z czytaniem nut, odtwarzaniem rytmu, tańczeniem, śpiewaniem;</i>• <i>Trudności z rysowaniem (rysunek schematyczny, uproszczony), organizacją przestrzenną prac plastycznych;</i>• <i>Obniżony poziom prac plastycznych i technicznych przy dobrej własnej inwencji twórczej, wyobraźni;</i>• <i>Problemy w posługiwaniu się „myszką” komputera, klawiaturą komputerową; czasem ogólny problem w posługiwaniu się programami komputerowymi (wyjątkiem gry, w które dzieci często grają);</i>• <i>Trudności w zapamiętywaniu specjalistycznej terminologii, dat i nazwisk;</i>• <i>Mylenie prawej i lewej strony; problem z dostosowaniem się do poleceń zawierających słownictwo opisujące stosunki przestrzenne (np. „stań za krzesłem);</i>• <i>Trudności z opanowaniem układów gimnastycznych;</i>• <i>Trudności w bieganiu, ćwiczeniach równoważnych;</i>• <i>Trudności w opanowaniu gier wymagających użycia piłki</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Zawsze uwzględniać trudności uczniów, w miarę możliwości, pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładach;</i>• <i>Dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonania małymi krokami;</i>• <i>Dostosowywać zadania do możliwości ucznia, np. zmieniając formę pracy – pozwolić na wykonanie pracy w większym formacie;</i>• <i>Nie zmuszać do śpiewania solo, czy wykonywania ćwiczeń indywidualnie przy całej klasie; zamiast śpiewania uczeń może np. wyrecytować tekst piosenki;</i>• <i>Dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu;</i>• <i>Nie krytykować, nie oceniać negatywnie przy całej klasie;</i>• <i>Podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w niezbędne materiały i pomoce;</i>• <i>Stosować dodatkowo ustną ocenę opisową wykonanej pracy, zadania;</i>

(siatkówka, koszykówka, tenis ziemny i stołowy); czasem niechęć do gier zespołowych;

- *Niechęć do uprawiania sportów wymagających dobrego poczucia równowagi (deskorolka, narty, snowboard).*

- *Często wzmacniać zaangażowanie ucznia;*
- *Pokaz wykonywania danej czynności prezentować blisko ucznia;*
- *Dawać szansę własnej inwencji ucznia i pozwalać czasem na wykonanie ćwiczenia według pomysłu ucznia;*
- *W ocenie z wychowania fizycznego, jeśli specyfika funkcjonowania ucznia tego wymaga, odejść od ocen mierzonych i opartych o kategorie i zasady rywalizacji sportowej;*
- *Włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę.*

JĘZYKI OBCE

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SZCZEGÓŁOWE SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ
<ul style="list-style-type: none">• <i>Trudności z zapamiętywaniem słówek, struktur gramatycznych;</i>• <i>Problemy z budowaniem wypowiedzi ustnych;</i>• <i>Trudności z rozumieniem i zapamiętywaniem tekstu nagranego na taśmę;</i>• <i>Problemy z odróżnianiem słów podobnie brzmiących;</i>• <i>Błędy w pisaniu, trudności z rozróżnianiem wyrazów podobnych, gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter;</i>• <i>Trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych;</i>• <i>Kłopoty z zapisywaniem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej;</i>• <i>Problem z poprawną wymową wyrazów.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Dawać łatwiejsze zadania;</i>• <i>Dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek, dzielić materiał na mniejsze partie;</i>• <i>W fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiadanych słów i zwrotów, a nawet wypowiadać je przesadnie poprawnie;</i>• <i>Można pozwolić na korzystanie z dyktafonu podczas lekcji;</i>• <i>Nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, w formie opisowej, podania synonimu, antonimu, obrazka, tworzenia związku z nowym wyrazem;</i> • <i>Korzystać z materiałów multimedialnych;</i>• <i>W zapamiętywaniu pisowni stosować wyobrażenie wyrazu, literowanie, pisanie palcem na ławce, pisanie ze zróżnicowaniem kolorystycznym liter;</i>• <i>Przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwolić na korzystanie z podręcznika;</i>• <i>W nauczaniu gramatyki można stosować algorytmy w</i>

postaci graficznych wykresów, tabeli, rysunków;

- *Podczas prezentacji materiału zestawić zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego;*
- *Prowadzić rozmówki na tematy dotyczące ucznia pokazując możliwości praktycznego wykorzystania języka;*
- *Aktywizować uczniów poprzez prowadzenie zabaw, gier, śpiew;*
- *Nie wymagać od ucznia czytania przy całej klasie;*
- *Dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne;*
- *Liberalnie oceniać poprawność ortograficzną i graficzną pisma;*
- *Oceniać za wiedzę i wysiłek włożony w opanowanie języka, kłaść większy nacisk na wypowiedzi ustne.*

5. Uczniowie z autyzmem i zespołem Aspergera

Rozległe całościowe zaburzenie neurorozwojowe charakteryzujące się problemami w komunikacji, w sferze kontaktów społecznych, stereotypowymi zabawami lub zainteresowaniami, oporem przed zmianami, skłonnością do rutyny i rytuałów.

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH
<ul style="list-style-type: none">• Zaburzenia kontaktu wzrokowego (unikanie kontaktu lub uporczywe wpatrywanie się);• Problemy w kontaktach społecznych, głównie z rówieśnikami;• Brak umiejętności właściwej oceny sytuacji;• Stereotypowe zachowania i duży sprzeciw przed zmianą;• Zaburzona zdolność myślenia abstrakcyjnego oraz rozumienia słów i wypowiedzi w zależności od kontekstu;• Mogą występować wybiórcze wybitne zdolności;• Trudności w rozumieniu motywów działania i uczuć innych co wpływa na nieadekwatne zachowania w stosunku do sytuacji;• Mowa pozbawiona prozodii (melodia, rytm, akcent);• Sztywność poznawcza, dosłowne rozumienie słów, brak rozumienia przenośni, żartów itp.;• Echolalie (uporczywa powtarzanie słów);• Zaburzenia pamięci i koncentracji uwagi;	<ul style="list-style-type: none">• W wielu przypadkach uczniowie nie wymagają dostosowywania wymagań na danym przedmiocie ze względu na swoje zaburzenie;• Równolegle mogą występować specyficzne trudności w uczeniu się;• Ćwiczenia słownikowe, gramatyczne (właściwe, adekwatne do sytuacji stosowanie słów);• Rozwijanie umiejętności komunikowania się z otoczeniem, stwarzanie sytuacji stymulującej kontakty z rówieśnikami i dorosłymi;• Organizowanie dużej ilości działań wymagających pracy grupowej; określanie roli ucznia w danej grupie (przydział konkretnych obowiązków);• Stosowanie krótkich, pojedynczych poleceń, komunikatów;• Dawać szansę własnej inwencji ucznia i pozwalać na wykonanie ćwiczenia według pomysłu ucznia lub zamieniać zadania na związane z zainteresowaniami ucznia;

- *Duże trudności w działaniach ruchowych, koordynacji ruchowej, niezborność ruchowa;*
- *Problemy w grach, zabawach ruchowych;*
- *Nadwrażliwość sensoryczna;*

- *Unikanie nadmiernego mówienia oraz wskazywanie konkretnego zadania z dokładnym omówieniem wykonania tego zadania;*
- *Eliminowanie nadmiernych bodźców wzrokowych, słuchowych, itp. które drażnią i zniechęcają ucznia do działania;*
- *Stosowanie jak największej ilości działań opartych na obserwacji, doświadczeniu, badaniu;*
- *Stosować wiele konkretnych wzmocnień pozytywnych;*
- *Zapowiadać wszelkie zmiany w otoczeniu ucznia, w klasie, w organizacji dnia.*

6. Uczniowie z ADHD i zaburzeniami zachowania - PRZY UCZNIACH Z za, ZAGROŻONYCH NIEDOSTOSOWANIEM SPOŁECZNYM...

ADHD to zespół nadpobudliwości psychoruchowej z zaburzeniami koncentracji uwagi; zaburzenia zachowania występują w sferze emocjonalno- wolicjonalnej, behawioralnej i osobowości i mogą być przyczyną niedostosowania społecznego.

SYMPTOMY TRUDNOŚCI	DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH
<ul style="list-style-type: none">• <i>Zaburzenia uwagi, trudności ze skupieniem się;</i>• <i>Impulsywność;</i>• <i>Nadruchliwość;</i>• <i>Długie zabieranie się do zadań;</i>• <i>Kłopoty z zapamiętywaniem;</i>• <i>Niesłuchanie poleceń lub niesłuchanie ich do końca;</i>• <i>Kłopoty z wykonywaniem złożonych lub terminowych prac;</i>• <i>Preferowanie zabaw ruchowych;</i>• <i>„Gadatliwość” i hałaśliwość;</i>• <i>Trudności w funkcjonowaniu w grupie;</i>• <i>Zachowania opozycyjno- buntownicze;</i>• <i>Wycofywanie się z relacji społecznych lub nadmierne narzucanie siebie i swojego zdania innym;</i>• <i>Często współwystępują specyficzne trudności w uczeniu się.</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Stosowanie (nieodroczone) wzmocnień pozytywnych, nagród, chwalenia przy grupie rówieśniczej</i>• <i>Wygaszanie negatywnych emocji i zachowań;</i>• <i>Konsekwentne stosowanie zasad;</i>• <i>Motywowanie do działania;</i>• <i>Stosowanie krótkich poleceń;</i>• <i>Podawanie notatek w punktach;</i>• <i>Częste zmienianie rodzaju zadań; wykorzystywanie metod polisensorycznych i aktywizujących;</i>• <i>Podział materiału na części, wydłużanie czasu na zaliczenia materiału;</i>• <i>Na sprawdzianach, kartkówkach zmniejszenie ilości zadań lub wydłużenie czasu;</i>• <i>Wykorzystywanie mocnych stron i zainteresowań ucznia;</i>• <i>W miarę możliwości ignorowanie negatywnych zachowań ucznia (wyjątkiem zachowania agresywne);</i>

	• <i>Podążanie za potrzebą ruchu dziecka (wykorzystywanie jej w konstruktywnym celu);</i>• <i>Stosowanie metod i form pracy dostosowanych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych danego ucznia;</i>• <i>Monitorowanie uczestniczenia w zajęciach terapeutycznych</i>